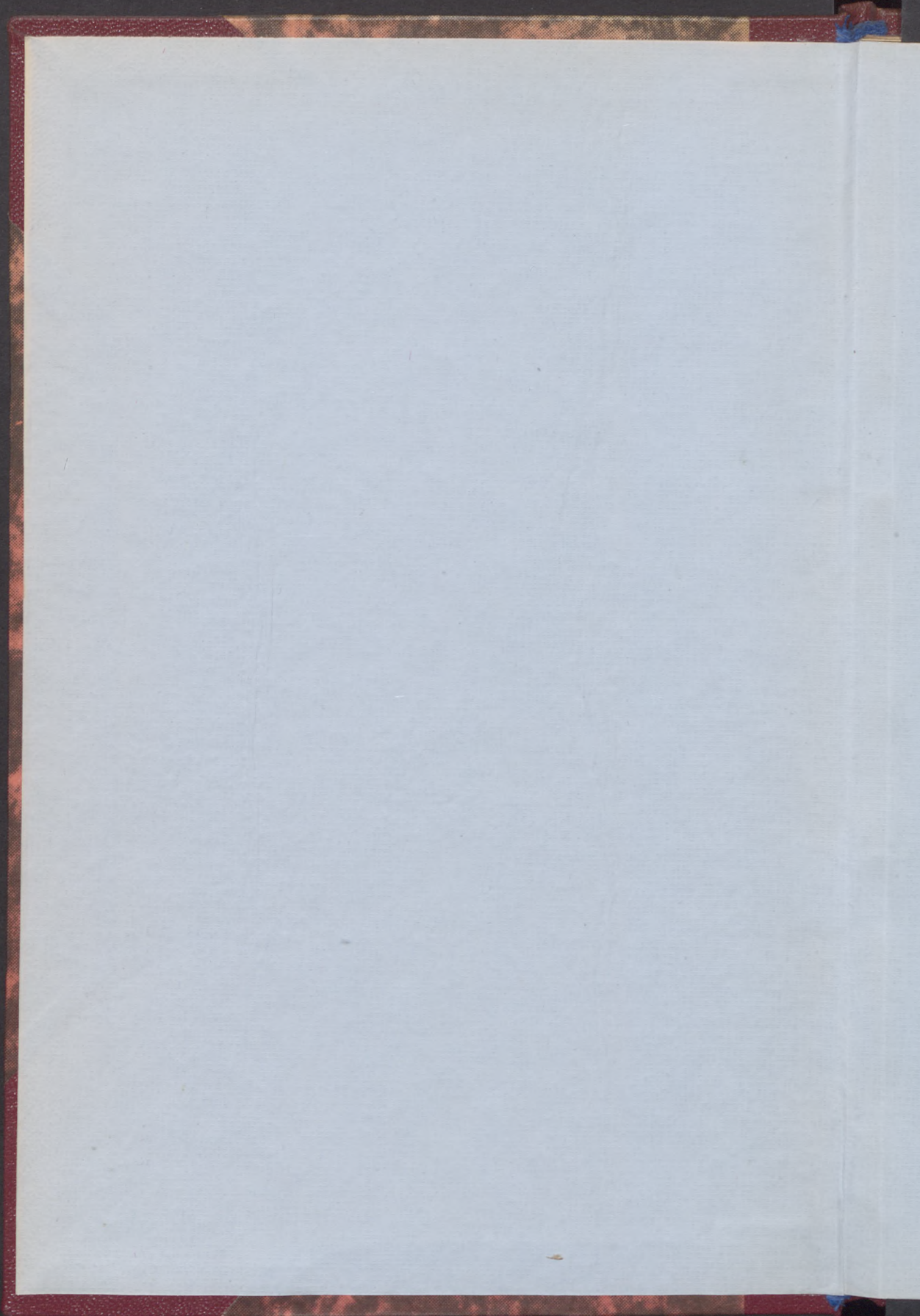
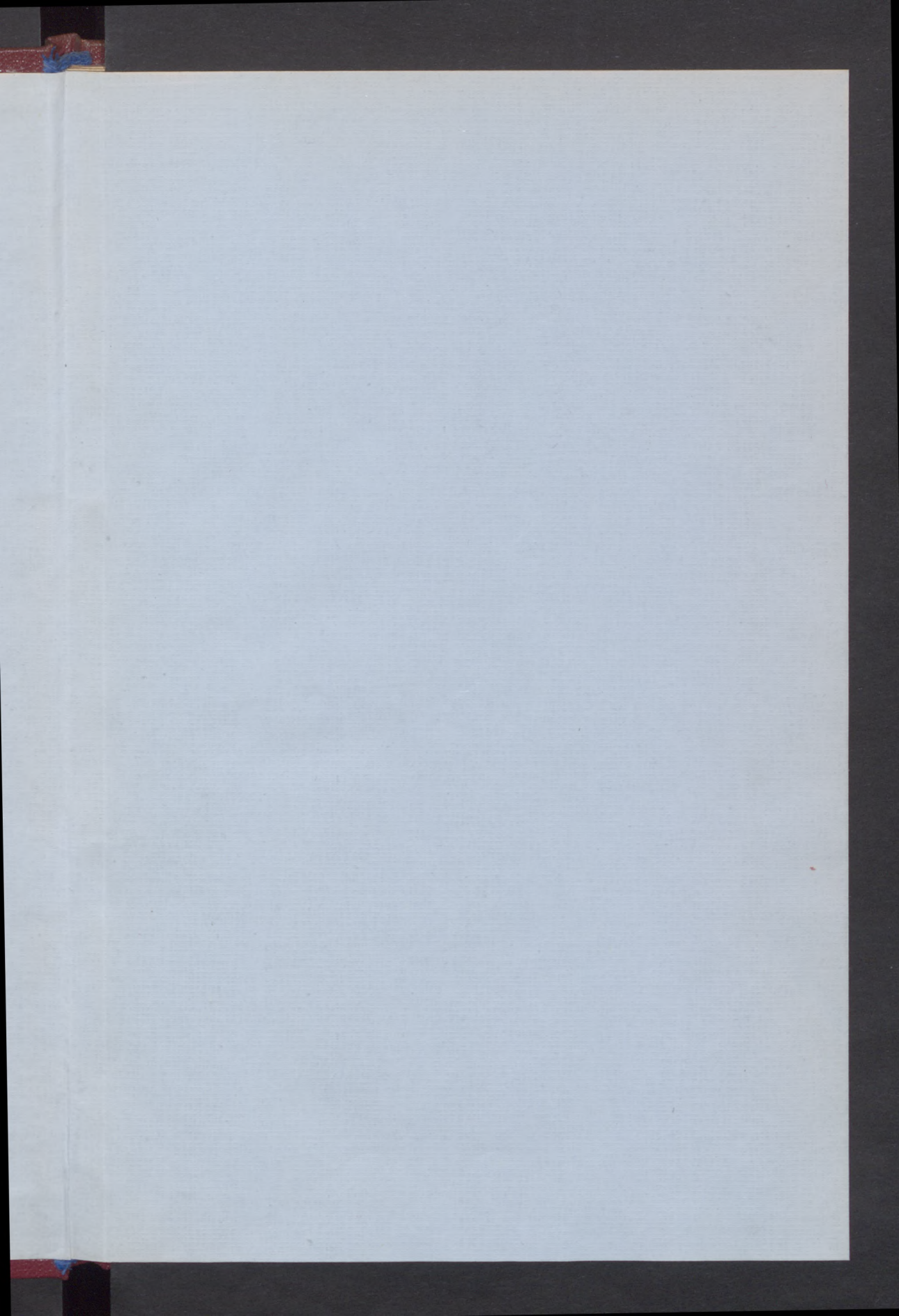

.....
629 560
.....

OSZK

62

99

629.560

99

A MAGYARORSZÁGI KATHOLIKUS EGYHÁZ

JOGAIRÓL.

MEGNYITÓ BESZÉD.

Tartotta a Szent-László-Társulat 1882. október 5-iki közgyűlésén

Budapesten

DR. SCHLAUCH LÖRINCZ,

szatmári püspök, társulati elnök.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT A „HUNYADI MÁTYÁS“ INTÉZETBEN.

A MAGYARORSZÁGI KATHOLIKUS EGYHÁZ

JOGAIRÓL.

MEGNYITÓ BESZÉD.

Tartotta a Szent-László-Társulat 1882. október 5-iki közgyűlésén

Budapesten

DR. SCHLAUCH LÖRINCZ,

szatmári püspök, társulati elnök.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT A „HUNYADI MÁTYÁS“ INTÉZETBEN.

629.560

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B 2188/1981
LELTÁRI SZÁM

(B)

22317

Szent-László-Társulat közgyűlésén október 5-én tartott beszédem — melynek teljes szövegét a tisztelt olvasó e füzetben veszi — félreértésekre és balmagyarázatokra adott alkalmat. Némelyek abban elszakadási vágyat az államtól vagy épen kihívást véltek rejleni az ugynevezett kulturharczra, míg mások e mellett támadást, illetőleg gúnyt láttak hazánk egyik vallásfelekezete ellen.

A szellemek jelen dispositiójában e téves felfogás menthető; de lehetetlen fájdalomosan nem érezni: miszerint ezen katolikus részről tett, egészen tárgyilagos felszólalás és jogvédelem mindjárt jogsérelemnek vétetik, és a hol sem a betű, sem a szándék nem nyújthat fegyvert, ott a gyanusítás szolgál eszközül arra, hogy a kedélyek nyugtalanítottassanak.

Ellenséges érzület az állam ellen, vagy más felekezetek bántalmazása határozottan ki voltak zárva a beszédből; csak az eszmék tisztázása és a támadások elleni védelem — voltak a beszéd céljai. Alkalmi beszéd lévén, magyarázata is a helyzetben keresendő.

Tagadhatatlan ugyanis, hogy a katolikus öntudat országszerte ébredezni kezd. Vajjon a tér-

II

vesztésnek és a jogveszélyeztetésnek észlelése és hatása-e ez, nem ide tartozik vizsgálni; de bizonyos, hogy ma már nem egy katolikus elmében meggyőződéssé kezd válni az érdekközösségnek az egyházzal való érzete és a tömörülésnek szükségessége. Ez érzetnek és meggyőződésnek következtében a komolyabb szellemek, kikhez az ellenzékeskedésnek vagy tisztátalan érdekek gyanuja sem fér, formát keresnek, mely a katolikus egyház változatlan alkotmányának sérelme nélkül, lehetővé tegye az egyházi és világi elemek csatlakozását és a közös jogok közös támogatás általi védelmét.

A törekvés nem új. Az első kísérlet 1870-ben történt. De mivel maga az eszme, mely akkor heves küzdelmek után formulázva is lett, a katolikus egyházban szokatlan volt, és mivel a tapasztalás sem nyújthatott biztos tájékoztatást; nem csoda, hogy az eszme újbóli föllevenítése alkalmával az aspirációk oly irányban kezdettek nyilvánulni, melyek ha valósulnának, a katolikus egyház szerkezetét gyökerében megtámadnák. Több-kevesebb jó akaratú és őszinteséggel utalás történt a hazánkban levő vallásfelekezetek előnyös helyzetére, feltüntetve lett a siker, melyet kivívtak. És elkezdődött a szellemek indoctrinálása azon felfogással, hogy ha a katolikusok jogait biztosítani kívánják, azt csak úgy tehetik, ha oly önkormányzatot létesítenek, mint az, a melylyel protestáns honfitársaink bírnak.

E felfogás annál tetszetősebbnek látszott, mert

találkoztak a kik megtagadták a kath. egyháztól Magyarországon eddig élvezett jogait azért, mert az állam felekezeti nélkülivé válván, a katolikusoknak nincsen oly autonomiájuk mint a protestánsoknak; el akarták vitatni ennek következtében a közéletnek eddigi katolikus jellegét és ezzel kapcsolatosan kétséssé tenni törvények által biztosított alapítványait, az azokhoz való szólási jogot pedig egészen kizárni. Az autonomia hiánya tehát a jogtalansággal hozatott kapcsolatba. Sőt tovább mentek.

Azt mondták, hogy mivel a magyarországi episcopatus sem öntörvényhozásában sem kormányzatában nem független, még a hívekkel egyesülve sem képezhet autonomiát, és azért a katolikus egyház maga által kezelendő és kormányzandó iskoláiban az állam érdekeinek megóvására nem nyújtja, nem is nyújthatja az államnak ugyanazon garantíákat, melyeket az autonom (protestáns és görög keleti) egyházak nyújtanak. E garantíákat annál kevésbé nyújthatja, mert a kath. egyház egy, az államon kívül álló hatalomtól függ.

Ha valaki a hazai sajtót a jelen év lefolyása alatt figyelemmel kísérte és ennek enunciatívait az országgyűlési bizottságokban, sőt magában a törvényhozás terében tett egyes nyilatkozatokkal összehasonlítja, azt fogja találni, hogy az időnkint megújuló támadások alkalmasak voltak arra, hogy a katolikus lelkiismeretek nyugtalaníttassanak, és nem fog többé csodálkozni, hogy elérkezettnek tartottam az időt, ezen eszmezávarban jóakaratu

IV

honfitársaink tájékoztatására feltüntetni némely részletben a kath. egyház szervezetét, melyben az ezredéves autonom, a független öntörvényhozás és önkormányzás épen oly, sőt erősebb, mert nyolczszázados törvényeinkből folyó, jogi kihatással birt Magyarorszáiban és bir ma is, mint a protestans autonomia, — és ismét kimutatni vagy legalább jelezni azon állításnak alytalanságát: hogy a katholikusoknak nincsen joguk saját alapítványaiat kezelni, iskoláikat igazgatni csupán azért, mert egyházuk autonomiája lényegben és alakban különbözik a protestans autonomiától.

A felszólalás szükségesnek látszott, mert az illetéktelen beavatkozás és avatatlan érvelések következtében az eszmét némely katholikusok is tetszetősnek találván, jóakarattal, de egyházuk szervezete iránt nem eléggé tájékozottva valósíthatóknak hitték.

Nem a felekezetek ellen szólottam, mert határozottan kijelentettem: „hogy nem azért hozom ezt fel, mintha bármi nemü célzást akarnék tenni protestans honfitársaink egyházi életére, vagy bár legcsekélyebb részben is gáncsolni vagy csak bírálai autonomiájokat. Sőt meg vagyok győződve, hogy az ő jogaik sértetlenségében biztosíték van mások jogaikat sértetlenségére nézve is. Tisztelem önrendelkezési jogaikat, és azokat oly csorbíttatlanul kívánom fentartatni, mint kívánom, hogy a mi jogaink is tiszteletben tartassanak.“

Nem a felekezetek ellen szólottam tehát!

Szólottam azok ellen, kik a közvéleményt a

katholikusokra nézve ellenséges irányban befolyásolni — magukat a katolikusokat egy parlamentaris természetű autonomia danaosi ajándékának kecsegtetésével tévutra vezetni kívánták; kik egyházat állammal, episcopatust kormánynyal ellentétes állásban feltüntetvén, lassankint oda terelték volna a döntő tényezőket: hogy a katolikus ügyeket illetőleg oly felfogásnak adván helyt, mely a katolikus egyházra nézve ép annyira igazságtalan mint veszélyes iskoláinkra és alapítványainkra nézve, oly nemű rendszabályokat foganatosítsanak, a melyek logikai következetességgel oda vezettek volna, a mitől minden becsületes katolikus irtózik — a kulturharczra.

A protestans egyházszerkezet nem tűr meg katolikus irányzatot; sérelem-e az protestans polgártársainkra, ha katolikus püspök megmondja hitveinek, hogy a katolikus egyház sem tűr meg protestans természetű autonomiát? És ismét mondható-e államellenes merényletnek az, ha egy mesterségesen szított és hazánkra nézve veszélyt rejtő irányzat ellen történik felszólalás? — Nagyon kevesen gondolhattak még arra: hogy a kulturharczot nem emberek csinálják, hanem az ellentétes elvek, melyek egymásra pattannak azon perczben, a midőn az illető egyház fel nem adható elvei iránt tájékozatlan emberek meghódclást vagy épen unificatiót erőszakolni akarnak ott, a hol a kölcsönös jogtisztelet képezi a béke garantiáit.

Akkor, midőn a Szent-László-Társulatban felszóltam, a középtanodai törvényjavaslat alkalmából

VI

fejlődött mozgalom nem csillapodott még le. Még nem-katholikus részről is elismertetett, hogy „a törvényjavaslat formulázóinak a miniszteriumban és a bizottságokban még nem sikerült oly formulát találni, mely a tanulmányi alap jogi természete iránti vitás kérdés eldöntésének igazán ne praejudikáljon“. A katolikus körök le voltak hangolva és végzetes elhatározásoktól tartottak, mert nem élhettek csalódásban az iránt, hogy azon törvényjavaslat, mely a katolikus jellemmel bíró közep-tanodáknak ebbeli tulajdonságukat kétevé teszi, tulajdonjogi áthárítást involvál, mely megfosztaná a katolikus köröket minden befolyástól katolikus gyermekeik nevelésére; nem élhettek csalódásban az iránt: hogy ha a tanárok képezésére, iskolai könyvekre semmi beleszólásuk nincsen, és általában az iskolák az egyháztól elszakíttatnak, a katolikus szellemben vezetendő tanítás és nevelés lehetlenné lesz téve.

De más részről minden részrehajlatlan előtt világos volt, hogy sem nem jogos, sem meg nem engedhető: miszerint százados jogok ellen, még azon esetben is, ha érvényességök fölött némelyek kételkednek, iskolai törvényben per tangente elővélemény, praejudicium alkottassék. Iskolai törvény alig lehet hivatva jogtulajdoni kérdéseket eldönteni. — Tanodákat egy országos törvény által lehet javítani, berendezni, a korigények színvonalára helyezni, — lehet az állam kivánalmainak sulyt szerezni, tanczél kitűzni, a tanerők minősítését körülírni, — szóval, lehet az állam nevében intéz-

kedni — és a katolikus egyház bizonyosan igyekezni fog az állam méltányos kívánalmait teljesíteni, valamint eddig is tette; de ez mind megtörténhetik a nélkül, hogy a tulajdonjog kérdésbe helyeztetnék. Ezek voltak az indokok, melyek a felszólalást kívánatossá tették; de azt hiszem, hogy az igazságos jogvédelem nem képezhet sérelmet másokra, a kiknek jogaiba nem avatkozunk.

Kulturharczot Magyarorszáiban senki sem akar, és csak gyanúsítás az, midőn azt katolikus részről feltételezik. A magyarországi katolikus egyház püspökei mindenkor készek az államkormányval egyetértőleg megoldani a politikai vagy társadalmi szükség által feladott kérdéseket, a mennyiben tudniillik azok az egyház érdekkörét érintik, soha édes hazájok nyugalmát, érdekeit, boldogságát nem tévesztvén szem elől. De midőn ezt teszik, midőn teszik loyalian, teszik minden utógondolat nélkül, — bizonyára nem kívánhatja senki, hogy elévülhetetlen elveket, melyeken a katolikus egyház egész valójában sarkallik, és melyek sem az állammal, sem a társadalommal, sem a műveltséggel, sem hazájok érdekeivel ellentétben nincsenek, nem is lehetnek, megtagadjanak; — nem kívánhatja senki, hogy a nevelést és az ezzel szoros kapcsolatban álló, századokon át birt, a legujabb időkig nem controvertált katolikus jellemű iskolákat vagy alapítványait, melyekhez törvények, diplomák, adományozások, magán adakozások, legfelsőbb rendeletek folytán jogos, százados igényeik vannak, feladják. És én meg vagyok győződve,

VIII

hogy államférfui bölcsesség a kormányhatalom kezelői részéről, — és más részről a katolikus egyház főpásztorainak azon forró óhaja, hogy a kezeikben levő eszközökkel hazájokat boldoggá, nemzetöket nagygyá tegyék az által, hogy annak valláserkölcsei erejét szilárdítsák, — mindez kölcsönös jogtisztelet és jóakarattal mellettt kellő mértékre le fogja szállítani azon túlzásokat és gyanúsításokat, melyek mindkét rész ellen felhangzanak.

A magyarországi katolikus egyház jogállásának védői nem csak külső kötelességet teljesítenek, midőn megtámadott vagy kétségbe helyezett jogok védelmére kelnek; hanem azon bensőleg átértett meggyőződésből indulnak ki: hogy a katholicismus, eltekintve azon magasztos küldetéstől, melyet valláserkölcsei irányban teljesít, Magyarországon ma is fontos politikai és társadalmi tényező; hogy ennek erősítése Magyarországon politikai és nemzeti szükség, ennek gyengítése pedig politikai hiba. Nagy kulturális érdekeket helyez kérdés alá, a ki a katolikus jogtulajdont megingatván, az „államfőlség“ nevében az államnak tekintélyét egy becsületes nyolczszázados hű vándortársa — a katolikus egyház — fölött a mindenhatóság kétes világlatába helyezni kívánná.

Erre egyébiránt szükség sincsen; nem lévén a katolikus magyarok közt senki, a ki az államkormányt az ő kultur-missiójának teljesítésében akadályozni kívánná; nem lévén senki, a ki az államtól valamit elvenni, annak jogait vagy jogos tulajdonát elsajátítani, vagy azt jogaiban megtámadni

ohajtaná ; nem lévén senki, a ki a katolikus egyházat Magyarországon az államtól elszakítani, vagy a katolikus egyház számára oly helyzetet teremteni kívánna, mint pl. Amerikában. Ezt nem mondotta senki, sehol és soha.

A katolikus egyház Magyarországon az állameszmének hü hordnoka volt mindig, — ma is az ; az utolsó falusi iskolától föl a legfelsőbb tanintézetekig mindenütt ez eszmét képviseli és hirdeti. — A püspökök épen úgy, mint elődjeik, az alapítványok százezreit *hazai kultúrczélokra* fordítják, e kultúrczélók elérésében fáradoznak, az államkormányt ez irányban támogatják, rendeleteinek érvényt szereznek, és nem hozható föl eset, hogy ne kívánták volna intézeteiket azon magaslatra emelni, a melyet a törvény vagy kormányrendeletek kijelelnek.

Kettős örökséget nyertünk őseinktől: katolikus tanodáinkat, valamint az ezek fentartására rendelt alapítványainkat, — és édes hazánk szeretetét. Az elsőkről le nem mondunk — ezeket védelmezni fogjuk férfiasan, — tisztelettel, — loyalian ; a másodikat, őseink és elődeink nyomdokaiban haladván, épen úgy vindikáljuk magunknak mint bárki e hazában.

Budapest 1882. decz. 16-án.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Main body of faint, illegible text, appearing to be several lines of a letter or document.

Lower section of faint, illegible text, possibly a signature or closing.

Faint text centered at the bottom of the page, possibly a date or reference.

Tisztelt Közgyűlés!

zent István király, midőn a magyar nemzettel a kath. anyaszentegyházba lépett és országát királyságra emelni akarta, Rómából koronát kért.

Két hatalom tartá akkor kezében Európa egyensúlyát: a pápa és a császár. Mindegyik egy eszmének volt képviselője. Az egyik az egyház függetlenségének, a másik az állam önállóságának volt előharczosa. A római szentszék nem tűrt beavatkozást az egyház ügyeibe: a birodalom császára az állami ügyek saecularisatiója mellett küzdött. És mivel a két, egymástól különböző, saját önállósággal bíró hatalom közt szigorú választóvonalat húzni nem lehetett, mert a keresztény ember egyszersmind polgár is volt, sok, részben elkeseredett harcz után, az egyház jogokat engedett a polgári hatalomnak, melyek, természetöket tekintve, egyházi jogok; és viszont az állam jogokat biztosított az egyháznak, melyek lényegökben világi természetűek. És noha a kölcsönös engedmények

által megállapított egyensúly nem egyszer lett megzavarva, mégis, a dolog természeténél fogva, a két hatalom mindig külön való állást foglalt el egymás irányában. Autonomnak ismerte el mind-egyike egymást, és valamint egyrészt, midőn a római pápák az akkori európai államviszonyok és a hivek félre nem érthető, sőt gyakran hangosan nyilatkozó akarata folytán hatalmuk tetőpontján állottak, az állam nem vesztette el autonómiáját: ugy másrészt, midőn később az elv szerint: „*cujus regio, illius religio*“ a fejedelmek, különösen protestáns tartományokban, — magukhoz akarták ragadni az egyházi hatalmat, de különben is, midőn a hatalom saecularisatiója mindenütt folyamatba tétetett, sőt keresztül is vitetett, a kath. egyház soha sem adta föl önállóságát, függetlenségét saját törvényhozásában, törvénykezésében, a fegyelemben, a nevelésben és saját javainak kezelésében.

Az államok kül- és belviszonyai, az akkori felfogás szerint, az akkori szellemi állapotoknak megfelelőleg, nem voltak democraticus jelleműek, a törvényhozó és végrehajtó hatalom túlnyomólag egy kézben összpontosult, — de azért senki sem gondolta, senki sem tagadta, hogy az állam a maga körében nem volna önálló, nem volna, mint ma mondani szokták — autonom. Sem népfelség, sem parlamentaris forma, sem népgyűlések nem tartattak elengedhetlen attributumaként az autonom államhatalomnak.

A fogalom független volt a formától.

Az egyház sem kapta a néptől kormányzási

formáját. Megadatott ez a Megváltó ezen szavaival: „Sicut misit me Pater, et ego mitto vos“ (Ján. 20, 21.) és „Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.“ (Ján. 15, 16.) — Kormányformája az egyháznak mindjárt elejétől fogva ez alapon indult meg. A római pápában mint Péter utódában, a püspökökben mint az apostolok utódaiban, és a püspökök által tartott zsinatokban pontosult össze a törvényhozói hatalom. A püspökök kormányzása alatt fejlődött az egyház. És a midőn az egyház terjedve, szellemi hatalmával országokat és népeket meghódított, ott is az egyháznak eredeti kormányformáját találjuk. A törvényhozó és végrehajtó hatalom a püspökök kezeiben nyugodott, és királyok és az országok kormányai ezt elismerve, velök léptek érintkezésbe, a midőn az egyház és az állam közös viszonyait rendezni kellett. Autonomiát, mely csak a nép akaratának lett volna kifeolyása, az országok és kormányok nem ismertek; de ismertek egyházat, melynek autonomiája isteni törvényeken nyugodott, és az intelem: „Az Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek“ (Apost. csel. 5, 29.) az apostolok és nem a nép szájából származott.

Szent István korában csak egy egyház létezett, melylyel a fejedelmek és kormányok komolyan számoltak, és ezen egyház a róm. kath. anyaszent-egyház volt.

Szerkezete ennek oly befejezett, oly tökéletes volt, hogy épen compact jelleménél fogva imponált a fejedelmeknek és népeknek, és nem annyira

az volt a kérdés: befogadják-e az országok vagy nem; hanem inkább az: védelme alá veszi-e a római szentszék a fejedelmeket és népeket?

Nem önállóságának csorbitásával alkudozott az egyház, melyet a pápa képviselt, hanem önjogainak biztosítására; sőt inkább még ott is, a hol jogainak valamelyikét átruházta a fejedelmekre vagy az állam főnökeire, vagy a hol államvallássá lett, függetlenségéről még annyira nem mondott le, hogy inkább az egyház elvei voltak döntők, mint az államéi. Államvallás annyit jelentett, hogy uralkodó vallás volt; uralkodó vallás: hitével, moráljával, egyházkormányzati elveivel. Intézményeinek szelleme áthatotta az állam egész életét; — törvényhozás, igazságszolgáltatás, büntető jog, az egyházjog szabványai szerint módosultak, mely maga ismét a római jog elveit sajátította el. Az egyház autonomiáját fel nem adta, sőt mondhatni, hogy inkább ő birt az állam fölött túlsúlyal.

Jól tudta ezt szent István. Tudta, hogy az egyház nem csak teljesen önálló, minden részleteiben tökéletesen bevégzett szervezet, mely létfeltételeiben semmi más hatalomtól nem függ; hanem tudta azt is, hogy az egyház ezredéves fejlődésében oly szellemi hatalommá lett, melylyel az államoknak számolniuk kellett. Oltár és trón, kereszt és kard voltak jelvényei az egymást támogató és mégis egymástól független hatalmaknak.

De szent István bölcsesége még tovább is látott.

Tudta, hogy csak kettő között választhat:

vagy támogatást keresni a császárnál, és így annak idővel hűbérese lenni, vagy országát felajánlani a pápának, és így ennek szellemi felsőbbségét ugyan elismerni, — de állami souverainitásában függetlennek maradni. Függni Rómától vallásilag, de mindenkitől függetlennek maradni államilag: ez volt szent István törekvése és ebben rejlett előrelátó állambölcsésége. Mert, ha a katolicizmus akkor ki nem terjeszti hazánk fölé védő karjait, ma Magyarország alig szerepelne a térképen mint független ország. Beolvadt volna az általános népcsoportokba, hogy bennök elmerüljön, vagy tán függelékét képezné egy nagy közép-európai államnak, vagy Konstantinápolylyal osztaná a Balkán népeinek sorsát. Szent István megőrizte az országot e sorstól. Szövetségese, a katolicizmus fejének védő karja fentartotta a magyar államot függetlenségében. „VII. Gergely — írja egy mult századbéli jogtudós — noha az apostoli szentszék jogainak legbuzgóbb védője volt, őszintén bevallá, hogy a magyar királyok alávetése nem mást, mint gyermeki engedelmességet jelent, melylyel semmi le nem vonatik az országnak legfőbb és legmagasabb jogaiból, miután a királyok, kik az ország fényéről és a legvirágzóbb nemességről gondoskodnak, az által mit sem veszítenek, hogy az egyháznak és a római egyháznak fiai. Hallgasd meg magát Gergelyt egy magyar főnemeshez intézett levelében, mint nyilatkozik: „„Feltesszük, hogy tudod, miszerint Magyarországnak szintugy, mint más kitünő országoknak, tulajdon szabadságának birtokában

kell maradnia és semmi más országnak, mint a szent és általános római anyaszentegyháznak, alávetve lenni, mely azokat, a kik magukat alávetik, nem mint szolgákat, hanem mint gyermekeit tekinti.“ (Thomassinus III. 114.)

Nincs itt a helye, hogy e történelmi ténynek és joghelyzetnek megvilágítására több idézetekkel fáradszam a tisztelt közgyűlést; elég legyen megjegyezni azt, hogy a későbbi pápák minden tétozás nélkül a magyar állam függetlenségének hatalmas védői voltak, kivált a német császárok ellen, és a vatikáni okmányok kiadására vállalkozó férfiak feladata leend kitüntetni azt, hogy mennyit köszönhet Magyarország a catholicismusnak és a római pápáknak.

De ha áll a magyar állam függetlenségének ténye, ha áll az is, hogy a kath. egyház azt nem csorbította, hanem inkább támogatta, ugy áll az is, hogy az egyház az által, hogy Magyarországnak államvallás lett, mit sem adott fel abból, a mi önállóságát, függetlenségét, önrendelkezési jogát (autonomia) biztosította. A „do ut des“ elvei szerint az egyház a királynak, mint a magyar korona hordnokának adott oly előjogokat, melyek sehol Európában sem a fejedelmeknek, sem az államoknak nem adattak; és viszont a király, mint az állam feje, adott az egyháznak, illetőleg a püspököknek, szerzeteseknek, intézeteknek polgári előjogokat a nélkül, hogy mindezek által bármely résznek belélete, szerkezete vagy különállása áldozatul esett volna. Szent István, „ki legelőször alapított az or-

szágban püspökségeket, apátságokat és prépostságokat, ezen egyháznak méltóságait (praelaturas) és javadalmait egyedül maga (solus ipse) a pápa akaratából, a kiknek akarta, de alkalmas és eredményekben kitűnő férfiaknak adományozta,“ (P. I. T. 11. §. 2.) és mivel mint az apostolok, e földön Isten igéjének hirdetésében, jó cselekedetekben és példával kitűnt, „méltán megérdemelte, hogy királynak és apostolnak mondassék“ ; „méltán megérdemelte, hogy czimerül a pápa ajándékából kettős keresztje legyen szentsége jeléül, hogy királynak és apostolnak igazsággal mondassék.“ (U. o. §. 3.)

Hogy mennyire tartotta a nagy király tiszteletben a kath. anyaszentegyházat, és hogy mennyire nem kívánta annak tekintélyét, állását, függetlenségét csorbítani, vagy az állam vagy különösen királyi hatalom alá igázni, eléggé bizonyítékul szolgálnak intelmei, melyeket a királyi herczegnek Imre fiának hagyott, melyeket elég olvasni, hogy a kételynek utolsó szikrája is eltűnjék. Rendeleteinek II. könyvében világosan kimondja: „hogy a püspököknek legyen hatalmuk az egyház ügyeit ellátni, igazgatni, kormányozni és elintézni a kánonok tekintélye (vagy ereje) szerint.“

Egy testület, mely saját törvényei szerint igazgat, kormányoz, intézkedik, az nem lehet jogfosztott az által, hogy bensőbb összeköttetésbe lépett egy más organicus testülettel. Saját törvények, önigazgatás, önkormányzat, — ha valaki még ezeken kívül más attributumait keresi az autonomiának, az

nem keresi az autonomiának fogalmát, vagy eszméjét, vagy lételét, hogy azt elismerje, hanem az keres más valmit, — mit saját nevén megnevezni nem akar.

És ezen, a kath. anyaszentegyháznak, saját autonomikus szerkezetének értelmében és szellemében sz. Istvántól fogva mai napig járt el a kath. egyház Magyarországon, és senki nem képes oly időpontot kijelölni, melyben ezen függetlenségét feladta volna, vagy ettől törvények vagy királyi rendeletek által megfosztatott volna.

Sőt ellenkezőleg.

„Teljes szabadsággal jószágot szerezhettek és birhattak az egyház nagyjai, egyházak és egyes kegyes és nyilvános alapítványok“ (Frank: Az osztó igazság törvénye Magyarországon I. 204); — a nemesi birtoklás előnyeivel felruháztattak, sőt egyházi javak, ha a koronára visszaszállottak, azon kiváltsággal birtak, hogy más, mint egyházi czélokra, nem is fordíttathattak (u o. 208. l.); — az egyház Magyarországon birtoklási joggal birt, tehát jogalanynak elismertetett. A püspökségek, apátságok, prépostságok, zárdák alapítványokat elfogadhattak, azokat szabadon kezelték, a bíróságok előtt törvényes képvisellel birtak, hozzájárulásuk nélkül semmi szerződés, semmi kötvény, adás-vevés adomány, alapítvány nem volt érvényes. Iskolákat alapítottak, ezeket kormányozták, dotálták, és senkinek sem jutott eszébe felvetni a kérdést, vajjon mindezekre jogosított volt-e a kath. egyház Magyarországon, valamint azt sem kérdezte senki, van-e

autonomiája, hogy mindezeket tehette? Annyira tisztán állott minden jogtudós előtt, hogy a kath. egyház Magyarországon az államtól külön álló jogalany, melynek legpraegnansabb bizonyítéka egy dicső nyolczszázados mult, legvilágosabb magyarázója az egész „Corpus Juris.“

Igaz, hogy nincsen a katolikus egyháznak Magyarországon olyan autonomiája, mint a protestáns egyháznak; de nem hiszszük, hogy találkoznék jogász, a ki az autonomia jogi fogalmát csakis és kizárólag egyedül azon alakban találja fel, melyet a magyar protestáns autonomia mutat, vagy, hogy csak egy ily módon alkotott testület jelenhet meg a jog terén mint jogalany, és minden egyéb más szerkezettel bíró testület, épen szerkezeténél fogva, e jogok szerzésétől el lenne tiltva. — Vagy ha igen, akkor széles e világon csak egy autonomia létezik, és ez a magyar protestáns autonomia; — a többi függetlenségnek örvendő birodalmak, országok, vallási vagy más testületek mind csalódásban élnek; csak egy kormányformában volna a népek részére üdv; csak egy eszköz volna testületi autonomikus célok elérésére alkalmas; csak azon intézet birna az autonomia kellékeivel és nevével, a mely a magyarországi protestánsok autonomiájának mintájára készült. Én azt hiszem, erre még a komoly Montesquieu is satyrát irt volna.

Nem azért hozom ezt fel, mintha bárminemű célzást akarnék tenni protestáns honfitársaink egyházi életére, vagy bár legcsekélyebb részben is

gáncsolni, vagy csak bírálni is autonomiájokat. Sőt meg vagyok győződve, hogy az ő jogaik sértetlenségében biztosíték van mások jogainak sértetlenségére nézve is. Tisztelem önrendelkezési jogukat és azokat oly csorbítatlanul kívánom fenntartatni, mint kívánom, hogy a mi jogaink is tiszteletben tartassanak.

Felhozom ezeket azok miatt, a kik a közvéleményt nekünk épen nem barátságos irányban előkészíteni, illetőleg félrevezetni kívánván, Magyarországon a katholika egyháztól az autonomicus jellemet megtagadván, megtagadni indulnak századokon át szerzett és birt jogokat és azt olyannak feltüntetni, mint a mely csak az állammal és az államban birván eddigi létjogosultságát ma, — midőn az állam magát felekezetenélkülinek állítja, iskoláira nézve jogfosztottá lett, és olyanoknak tétetik magukat, mint a kik ma — nyolcz század mulva!! keresik Magyarországbán azon katholika egyházat, mely biztosítékot nyujtson az állam érdekeinek megóvására és nem találják sehol; nem találják sehol azon egyházat, mely a nemzetet nevelte, tanította, kiművelte, mely hazafias volt utolsó izében, mely a nemzettel assimilálván magát, önügyeit soha ettől elválasztani, attól soha elszakítani nem akarta, nem fogja akarni soha, — mely előharczosa volt a pápákkal és püspökökkel a nemzet szabadságának és függetlenségének, mely soha kifelé nem gravitált, hanem a hazában kereste működésének súlypontját, mely összeköttetéseit, solidaritását az egyetemes egyházzal szigoruan fenn tartotta ugyan, de a melynek püspökei, papjai és

hivei e hazát és ennek érdekeit vérökkel védelmezték, hűségöket halálukkal megpecsételték, melynek iskolái nevelték a leghűbb hazafiakat, a legbátrabb hadvezéreket, a legbölcsebb államférfiakat.

Az egyháznak ezen teljes és tökéletes szerkezetét elismerte az egész világ. Fejedelmek, államférfiak, jogtudósok autonomicus függetlenséggel bíró organismusnak tartották. Tudták, hogy a püspöki kar magában egyesíti a törvényhozói és kormányzati hatalmat, hogy ők és nem mások a katolikus ügyek és érdekek képviselői a szabad Amerikában szintugy, mint az autocraticus Oroszországban, hogy az államkormányok, még a legszabadabb elvűek is, az egyházzal viszonyba akarván lépni, a pápához, illetőleg a püspökökhöz fordultak, és a mit velök megállapítottak, az megállapítottnak tekintetett. A világnak mind az öt részében sehol sem ismertek catholicismust, melynek szerkezete democraticus volna vagy melynek autonomiája a nép souverainitásában találná jogsultságát; ellenben mindenütt olyannak ismertek, mint a milyen az Magyarországnak a püspöki karral az élén. És e mellett a catholicismus sehol az államok függetlenségét nem veszélyeztette, hatalmokat nem csorbította, sőt mindenütt épen a katolikusok bizonyultak be leghűbb alattvalóinak, legbuzgóbb honfiaknak.

Uraim! nem tudom ugyan, hogy vannak-e még, a kik a catholicismus államveszélyességét, ezen ezer- és ezerszer megczáfolt rágalmat még

ma igazán hiszik ; azonban legyen szabad erre is röviden reflektálnom.

Midőn Angolországban a katolikusok emancipatiója szőnyegre került, ennek ellenei mindig a katholicismus államveszélyességére utaltak. Lord Eldon, a türelmetlen párt vezére, 1810-ben a lordok házában tartott beszédében azt mondta : „A katolikusok elleni törvények magukban véve nem azoknak hitcikkelyei, hanem azon hitnek politikai veszélyessége ellen vannak intézve, mely idegen uralkodót ismer.“

Hetvenkét év mult el ezen enunciatio óta, és Angolország, mely 1830-ban a katolikusokat emanczipálta, ma hatalmasabb mint valaha, ma, — a midőn a katholicismus ott óriási léptekkel haladt, a hol a katolikus hierarchia minden placetum, minden concordatum nélkül isteni szerkezetével kormányoz. A szabad Amerikában a kath. egyház szabad mint bárhol, és Amerika nem tartja azt magára nézve életveszélyesnek. — És ezt constatván, nem lehet, hogy oda ne utaljak, hogy az emberi szellem azon dicső vivmányokkal, melyekkel a műveltséget gazdagította, még annyira sem fejlődött Magyarországon, hogy azon kétszinüségről lemondott volna, mely Németországban annyi hajnak szülőanyja volt, Franciaországban pedig a nemzet erejét enerválja. Ünnepestes nyilatkozatok történtek a legilletékesebb helyekről, hogy a kath. egyház dogmái, különösen a vatikáni határozatok sem a népeknek függetlenségét és önrendelkezési jogait, sem pedig az általok választott és megállá-

pított kormányformákat nem alterálják, — főként, hogy azok a hit- és erkölcstanról és nem más ágairól az emberi tudományoknak rendelkeznek. A tények ezt megerősítették. Az egyház feje Rómában volt már akkor, midőn Magyarország még nem volt, Róma védelme alatt lett független királysággá, és ma majdnem kilencz század óta Magyarország még áll és függetlenebb mint régen volt. Völt-e idő, a melyben Magyarország katolikusai megszűntek volna jó hazafiak lenni, noha egyházi fejöket Rómában tisztelték?

A tévmentes pápa eddig még mindenütt ürügy és nem ok volt a katholicismus megtámadtatására. Van tehát a katholicismus elleneinek ezen enunciációjában bizonyos szégyenletes kétszinűség, mely azt, a mit maga nem hisz, a könnyenhivőkkel elhitetni akarja, és csak azt lehet sajnálni, hogy tallalkozik, a ki ezt komolyan vitathatja. A dogmátóli félelem az állambölcsesség negélyezői részén inkább satyra, mint komoly meggyözödés, és a midőn az államot buzdítják, hogy az egyháznak hatalma ellen körülbástyázza magát, nem tudni: a szellemi anachronismust sajnálja-e az ember, vagy azon psychologiai mesterművet, melylyel bizonyos lelkek az önszülte agyrémekből erőnek erejével valóságot alkotni törekszenek.

Azonban, hogy visszatérjek felvett tárgyamhoz: midőn mi isteni szerkezeten nyugvó autonomiánkra hivatkozunk, nem élünk azon csalódásban, hogy ezzel ténylegesen a törvények pajzsa alatt szerzett jogainkat iskoláinkra és alapítványainkra

már megvédelmeztük; vagy midőn az autonomia fogalmát és tényét előtérbe helyezzük, azt akarnók bebizonyítani, hogy köztünk és más autonomikus felekezetek közt teljes jogegyenlőség uralkodik. Jogaink sokkal mélyebben gyökereznek. Az autonomia magában véve még nem biztosít különleges jogokat vagy kiváltságokat, hanem biztosítják e jogokat vagy kiváltságokat azon állam törvényei, a melynek területén az autonomikus testület tevékeny. Elleneink a negatio terére léptek, nekünk is oda kellett őket követnünk és bebizonyítanunk, hogy, ha csak autonomiában vannak jogok, ezeket tőlünk azon ürügy alatt, hogy nincsen oly autonomiánk, mint protestáns honfitársainknak, elvonni nem lehet.

A kérdés veleje azonban másutt van, és ez az: volt-e a kath. egyház Magyarországon oly jogalany (subjectum juris), mely jogokat szerezhett, és vajjon ma ugyanazon kath. egyház oly jogalany-e, mely ma is jogokat gyakorolhat, hogy becsülettel és a törvény oltalma alatt szerzett jogait megtarthassa és védelmezhesse?

És e tekintetben úgy hiszem, hivatkozhatunk nyolczszázados jogtörténelmünkre, világos és minden kétséget kizáró törvényeinkre, hivatkozhatunk a nemzet lelkiismeretére, hivatkozhatunk azon elvitáztatlan tényre, hogy a legujabb időkig senkinek eszébe sem jutott intézeteink kath. jellegét kétségbe vonni, vagy azokat tőlünk elvonni.

Hogy mikor és milyen mértékben fognak Magyarországbán a hivek az egyháznak világi vonat-

kozásu ügyeiben való részvételre meghivatni; hogy mily módon fog azon alap kiszélesbítetteti, melyen a védelmi erők központosítva hatályban fokoztassanak, és azon közmeggyőződés érvényesüljön, hogy a szerzett jogok édes mindnyájunkéi? — az a jövő titka. De annyi bizonyos, hogy bármikép is létesüljön az, az az egyház isteni szerkezetén Magyarországon nem fog változtatni, valamint nem változtatta azt meg azon munkálat, mely 1870-ik évben ez irányban létrejött. Addig is azonban igyekezzünk kath. közszellemet terjeszteni, mely minden mellétekintetek kizárásával csak tulajdon egyházának üdvét ügyekezék előmozdítani, mely támogassa az egyház elüljáróit nehéz és tövises működésökben.

És e tekintetben a Szent-László-Társulat menjen elül jó példával. Szegény magyar testvéreink és hitrokonaink segedelmezésén kívül czélja ugyis e társulatnak: a hűséget szentséges Atyánk iránt fenntartani, kath. iskolákat és intézeteket ápolni, azaz a katholicismus legszentebb érdekeit szíven viselni. Alakítsunk községenkint fióktársulatokat, terjedjen a hazafias szellem mellett az egyház iránti hűség is, terjedjen azon meggyőződés, hogy az összetartózkodóság érzetében fekszik az erő, a közönyben lappang a leigázás veszélye, és csak a férfias jellemzilárdság, mely katolikus meggyőződését nyíltan bevallani elég bátor, biztosíthatja a győzelmet.

